

ASPECTE ALE COMUNICĂRII ÎN CONSILIEREA FILOSOFICĂ

VASILE HAȚEGAN
Institutul de Cercetări Social-Politice
Universitatea de Vest Timișoara

Some aspects of communication in philosophical counseling. The paper presents some aspects specific to communication, identified in a philosophical counseling process, as a new specialization applied in philosophical practice. Dialogue is an essential element of the communication, he is used now in the counseling process, and take place between the philosophical counseling specialist and the person or group of persons participating to a counseling procedure, where this specialist has the role of adviser or facilitator of the communication. The analysis is extended to organizations or institutions, to the ethics applied or to philosophical consultancy addressed to other entities, where the process is based on communication specific elements that are applied by the philosophic counselor in his practice. This paper examines the fields in which philosophical counseling is useful and identifies specific elements of communication between the new specialist and the beneficiaries of this, from person to groups, to the subject to counseling or philosophical facilitation, to the organizations or institutions who need the philosophical consultancy or applied ethics. Another approach of communication take the form of promoting the new profession, by the philosophic counseling specialist who use the communication techniques to promote his counseling, the consultancy or facilitating, for all the persons who need this service. Other type of communication can be between the specialist in philosophical practice with public institutions, in his process to be a practitioner, for his registration like a new profession, the philosophical counselor, different to the philosopher.

Keywords: communication; philosophical counseling; applied ethics; socratic dialogue; organization; promotion; profession.

INTRODUCERE

Pornim prezentul demers de cercetare pentru a arăta unele aspecte ce privesc legăturile interdisciplinare care s-au conturat recent, odată cu recunoașterea unor forme distincte ale practicii filosofice, respectiv consilierea și consultanța filosofică, specializări care ne conduc și în domeniul comunicării, ca fiind parte a noilor practici.

Din investigația efectuată nu am identificat prea multe surse în România pe acest subiect, primii fiind cercetătorii din domeniul educației, remarcând pe profesorul Anton Ilica cu lucrarea *Filosofia comunicării*, editată în anul 2007¹, care face o

¹ Anton Ilica, *Filosofia comunicării*, Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2007.

prezentare a domeniului comunicării privită din perspectiva cercetătorului specializat în educație și pedagogie, evitând abordări profund filosofice asupra domeniului cercetat, acesta concluzionând că într-o societate postmodernă „comunicarea înseamnă educație”². În acest context, identificăm scurte referiri ale autorului asupra unor modalități de comunicare, acestea fiind: comunicarea reflexivă, interpersonală, în grup și publică³, o clasificare pe care o regăsim și în consilierea filosofică pe care o studiem.

O altă abordare pe această tematică a fost efectuată de Oana Barbu, în lucrarea sa cu titlul: *Comunicarea din perspectiva filosofiei practice*⁴, în care evidențiază importanța comunicării privită din perspectiva filosofiei puse în practică, autoarea întrebându-se totodată dacă actuala definiție a conceptului de comunicare poate fi și un obiect al cercetării filosofice?, iar concluzia la care ajunge din postura sa de cercetător în domeniul comunicării este că „avem nevoie de filosofie în abordarea comunicării”⁵.

Pornind de la această concluzie, încercăm în prezenta lucrare să argumentăm și reciprocă, în sensul în care comunicarea poate fi o parte activă și importantă a practicii filosofice.

Anterior acestor demersuri de cercetare, profesorul de filosofie Vasile Macoviciuc studiază legătura dintre filosofie și psiho-sociologia comunicării, revizuiind în anul 2002 manualul său cu titlul *Filosofia comunicării*⁶, volum realizat de autor pentru a fi un suport de curs pentru studenții de la comunicare și în care prezintă unele abordări filosofice ale domeniului comunicării, fără a identifica legăturile care se pot manifesta la punerea filosofiei în practică, cu ajutorul comunicării.

O altă abordare referitoare la legătura dintre cele două concepte este făcută de profesorul și practicianul în filosofie Sandu Frunză, care a publicat recent cartea cu titlu: *Comunicare și consiliere filosofică*⁷, unde autorul identifică legătura interdisciplinară existentă între cele două, subliniată și prin titlul ales sugestiv. Volumul cuprinde traducerea unor lucrări, majoritatea din limba engleză, publicate anterior în diverse reviste de specialitate, acestea fiind interpretări ale autorului despre scrieri ale lui Lou Marinoff privind practica filosofică sau interpretări asupra lucrărilor profesorului Aurel Codoban, referitoare la comunicarea non-verbală, arătând și legătura dintre filosofie, psihoterapie și spiritualitate, remarcată de Emmy van Deurzen, și interpretată de autor în același context al comunicării, dar privită și din perspectiva unui practician al filosofiei.

O opinie asupra volumului realizat de Sandu Frunză este exprimată de profesorul Antonio Sandu, care remarcă preocuparea autorului pentru „încadrarea din punctul de vedere al conținutului acestei discipline filosofice, dacă numele de consiliere

² *Ibidem*, p. 150.

³ *Ibidem*, p. 55–59.

⁴ Oana Gabor, „Comunicarea din perspectiva filosofiei practice”, în *Journal, Cultură și Comunicare*, 2009.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Vasile Macoviciuc, *Filosofia comunicării*, Editura Comunicare.ro, București, 2002.

⁷ Sandu Frunză, *Comunicare și consiliere filosofică*, Eikon, București, 2019.

filosofică este adecvat sau ar trebui gândit ca o terapie filosofică”⁸, odată cu legătura dintre filosofie, terapie și spiritualitate, arătată de autor.

Antonio Sandu consideră consilierea filosofică ca fiind o ramură a filosofiei, iar în această specializare nu pot avea acces persoane din alte profesii, ea fiind destinată filosofilor, nefiind de acord cu alte inițiative de formare propuse de practicienii în consilierea filosofică⁹. Sperăm că unele clarificări vor veni și în cadrul acestor dezbateri ale practicienilor și filosofilor deopotrivă, pe măsură ce noua profesie se va contura și în România ca o ocupație distinctă de cea de filosof.

Ca o concluzie a cărții sale, Sandu Frunză evidențiază importanța punerii în practică a filosofiei, plasând această tendință în contextul actual al unei lumi în care comunicarea este pătrunsă tot mai mult de tehnologia informației, sens în care precizează „că dacă realitatea se construiește în comunicare, viața noastră trebuie să se bazeze pe acest echilibru: *câtă tehnică, atâta filosofie*”¹⁰, o apreciere realistă care ne arată necesitatea și importanța ce o poate avea filosofia, în strânsă legătură cu domeniul comunicării, exprimat sub toate formele.

Ne vom ocupa în continuare de aceste legături interdisciplinare, identificate și în practica filosofică a noilor specialiști în consilierea filosofică, de la formarea acestora, la practica filosofică adusă de aceștia în folosul oamenilor, sau prin demersurile de promovare și de reglementare a unei noi profesii, care se conturează acum și în țara noastră.

FORME ALE COMUNICĂRII EVIDENȚIATE ÎN PRACTICA FILOSOFICĂ

Comunicarea a fost deseori inclusă în vastul domeniu de studiu al științelor sociale, iar studierea acesteia a fost făcută cu ajutorul metodelor de cercetare specifice domeniului. Retorica a fost prima care s-a dezvoltat la începutul secolului XX, prin profesorii de oratorie ce au apărut în universități și care se inspirau din Antichitate, îndeosebi din scrierile lui Aristotel, Platon sau Cicero. Categoriile lui Aristotel au fost cele care au pus la dispoziția cercetătorilor în comunicare elementele necesare studierii noului domeniu, fapt ce a dus la apariția în anii '80 a primelor jurnale dedicate rezultatelor cercetărilor în domeniu, cercetări evidențiate distinct de studiul retoricii¹¹.

Remarcăm faptul că noile preocupări de cercetare în domeniul comunicării, prin formele amintite de promovare științifică a rezultatelor, se suprapun oarecum temporal cu apariția primelor forme de practică filosofică, atât în Europa, cât și pe

⁸ Antonio Sandu, „Philosophical Counselling as a Ground for Philosophizing. Reflections based on the Volume: Communication and Philosophical Counselling, Author Sandu Frunză, Eikon Publishing House, Bucharest, 2019”, în *Postmodern Openings*, 2019, Volume 10, Issue 1, pages: 296–302.

⁹ *Ibidem*, p. 299.

¹⁰ Sandu Frunză, *op. cit.*, p. 9.

¹¹ Em. Griffin, *O perspectivă asupra teoriilor comunicării*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2019, pp. 36–48.

continentul american, care au la bază comunicarea ce are loc între un filosof devenit practician și subiectul său, denumit a fi *client*, de către Gerd Achenbach, filosof german considerat a fi părintele consilierii filosofice în Europa. Achenbach este cel care a deschis primul cabinet de consiliere filosofică (Philosophische Praxis) în anul 1981, la Bergisch Gladbach, în Germania și care își dispută prioritatea asupra domeniului cu alți practicieni din America¹², care au avut unele abordări practice anterior acestui eveniment.

Până la acest moment al anilor '80 și în domeniul comunicării, cercetarea a fost făcută doar la un nivel empiric, fapt ce deseori intra în contradicție cu cei care studiau retorica, momentul fiind unul de cotitură, odată cu apariția primelor jurnale dedicate domeniului, care au deschis direcții distincte de cercetare a domeniului.

Fenomenul este similar cu cel al filosofiei puse sporadic în practică de unii filosofi, și care prin apariția cabinetelor de practică filosofică impulsionează o amplă dezvoltare a domeniului, prin formarea unor noi specialiști, denumiți consilieri filosofici sau de etică, care preiau inițiativa de cercetare a unui nou domeniu aplicat al filosofiei.

O analiză interdisciplinară în cadrul specializării care se conturează ne face să observăm rolul important pe care îl are comunicarea în practica filosofică, în consilierea persoanei, a grupurilor și a organizațiilor. Dezvoltarea cercetărilor și cunoașterii în domeniul comunicării are efecte și în alte domenii conexe, unul din acestea fiind practica filosofică, de care ne vom ocupa în cercetarea noastră, prin identificarea elementelor specifice comunicării, utilizate în practica consilierii filosofice, care are o tendință spre profesionalizare și recunoaștere distinctă în tot mai multe țări din lume.

Studiind modul în care se manifestă practica filosofică, ca un serviciu ce poate fi recunoscut public și reglementat ca ocupație distinctă, am identificat diverse forme ale consilierii filosofice, și anume: consilierea filosofică individuală, ce are loc între un specialist și clientul său; consilierea filosofică aplicată grupurilor de persoane și efectuată de un facilitator specializat; sau consultanța filosofică sau consilierea etică destinată organizațiilor sau instituțiilor¹³. Observăm că în toate aceste domenii de activitate, specialistul în consilierea filosofică folosește și elemente specifice comunicării, manifestate în comunicarea sa cu clientul, grupul sau organizația pe care o consiliază în cadrul practicii filosofice.

O primă formă de comunicare recunoscută unanim în cadrul practicii filosofice este comunicarea interpersonală ce are loc în diverse situații practice, respectiv: comunicarea între specialistul în consiliere filosofică și subiectul său, între persoanele participante la un eveniment de grup și facilitatorul filosofic sau în procesul de consultanță filosofică sau etică aplicată unei organizații, unde apar acest gen de relații de comunicare între specialistul consultant și echipa managerială pentru

¹² Vasile Hațegan, „Premise ale practicii filosofice pe continentul nord-american”, în *Revista de filosofie*, București, LXVI, nr. 2, 2019, pp. 245–257.

¹³ Vasile Hațegan, *Consilierea filosofică: de la practică la profesie*, Ars Docendi, București, 2018.

luarea unor decizii sau evaluarea unei situații anume, sau comunicarea ce are loc între alți subiecți din interiorul organizației, care interacionează în procesul de consultanță desfășurat de un specialist în etica aplicată sau în practica filosofică.

O altă formă de comunicare avută în vedere în cadrul practicii filosofice este și studierea unor elemente nonverbale, ca act de comunicare indirectă, mesajele transmise de persoanele participante la procesul de consiliere, prin diferite feluri de reprezentare: de la îmbrăcăminte, la înfățișarea persoanei, mimică și gestică, tonalitate și exprimare vocală, atitudini de comportament.

Studierea semnelor este unul din noile concepte specifice comunicării interumane, fiind cercetat inițial de Roland Barthes, sub denumirea de semiotică¹⁴, concept confirmat public abia în anul 1974 de către Umberto Eco¹⁵ în cadrul primei Conferințe Internaționale de Semiotică de la Milano, conceptul fiind remarcat mult mai devreme și de lingvistul elvețian Ferdinand de Saussure, care indica faptul că „Semiotica e preocupată de tot ce poate fi luat drept semn”¹⁶. O analiză a comunicării realizate între practicianul filosofic și consiliatul său, în forma unei persoane, grup sau organizație, are la bază și principiul categoric al lui Kant, care „credea că atunci când vorbim, avem obligația morală de a spune adevărul”, iar „a minți este greșit”¹⁷.

În procesul de analiză a unor relații de comunicare interumane, se remarcă și terapia centrată pe client, introdusă de psihologul Carl Rogers, care a observat cum „comunicarea creează un climat de încredere în care aceștia pot vorbi”¹⁸, arătând care este efectul transmis de un consilier prin aprecierea pozitivă și empatizarea sa cu clientul, toate ducând la o ameliorare a stării acestuia.

Filosoful Martin Buber scrie despre etica dialogică, în relația dintre Eu și Tu, fiind reflectată cu ajutorul dialogului, care ne face să „privim partenerul ca pe noi înșine”, iar dialogul devine astfel „o modalitate de a descoperi ce este etic în relația noastră”¹⁹. Această relație idealizată oarecum de Martin Buber este considerată și de Aurel Codoban a fi una „directă și imediată, a comunicării umane, cea a comunicării față în față”²⁰, acesta studiind evoluția comunicării nonverbale, a corpului și imaginii generate de acesta, făcând trimiteri la semiotică.

În același context, profesorul Macoviciuc se referă la o rețea de comunicații existentă între oameni, cu trimiteri la Nietzsche, despre care afirmă că a investigat nevoia de comunicare „în cadrele unei posibile semiotici”²¹. Privind în context structural și citând pe lingvistul francez Claude Hagège, autorul român se referă în manualul său la „modelul omului dialogal”²², precizând totodată că limbajul este

¹⁴ Apud Em Griffin, *O perspectivă asupra teoriilor comunicării*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2019, pp. 149–161.

¹⁵ Umberto Eco, *O teorie a semioticii*, Editura Trei, București, 2008, p. 7.

¹⁶ Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, Polirom, Iași, 1998, p. 16.

¹⁷ Em Griffin, *op. cit.*, p. 163–164.

¹⁸ *Ibidem*, p. 191.

¹⁹ *Ibidem*, p. 297.

²⁰ Aurel Codoban, *Imperiul comunicării*, Idea Design & Print, Cluj, 2011, p. 62.

²¹ Vasile Macoviciuc, *op. cit.*, p. 48.

²² *Ibidem*, p. 83.

cel care face posibilă comunicarea între oameni, iar „în consecință, limbajul, din mijloc de a privi spre lucruri, devine el însuși ținta privirii filosofului”²³.

Aurel Codoban în cercetarea sa face o trecere de la comunicarea bazată pe transmiterea de informații spre o comunicare privită ca relaționare, unde „comunicarea e în primul rând relație pentru că orice comunicare umană este cu comunicarea cu cineva, înainte de a fi comunicarea despre ceva!”²⁴. Autorul critică totodată efectele produse de internet și de rețelele de socializare asupra comunicării, arătând încă din anul 2011 faptul că „rețelele de socializare oferă comunicarea fără relație participativă, fără relație efectivă”²⁵, iar „Internetul contribuie din plin la dizolvarea a ceea ce a mai rămas din omul modern, care [...] credea în conștiință și cunoaștere, pentru a-l înlocui cu cel care crede în comunicare”²⁶, afirmații vizionare asupra evoluției internetului și a afectelor asupra comunicării interumane.

O remarcă asupra importanței corpului ca instrument de comunicare este făcută și de Sandu Frunză, care vorbește despre „redescoperirea trupului și a sacralității sale”²⁷ în lucrarea sa despre comunicare și practica filosofică, arătând că „nu există nici o dificultate pentru filosofie pentru a se așeza în câmpul comunicării, după cum nu există nimic care ar putea să o împiedice să se dezvolte pe linia practicilor filosofice, îndeosebi a dialogului filosofic și a consilierii filosofice”²⁸.

Filosofia existențialistă evidențiată de Kierkegaard, Sartre sau Camus face legătura cu un alt tip de comunicare, denumită de Vasile Macoviciuc a fi „comunicarea existențialistă”²⁹, domeniu filosofic ce intră acum în sfera preocupărilor unui practician în consiliere filosofică.

Tot în sfera preocupărilor practicienilor filosofici se află și practicile meditative, ce pot fi incluse ca instrumente de lucru în portofoliul de consiliere, aspect prezentat în cartea despre meditația filosofică, ca un instrument ce poate fi utilizat cu succes și în consilierea filosofică³⁰, lucrare în care arătăm interesul practicienilor spre tehnici contemplative și meditative, fapt ce evidențiază un alt tip de comunicare, denumită și comunicare reflexivă sau intrapersonală³¹.

În același context al comunicării intrapersonale, în cercetările noastre despre necesitatea introducerii consilierii filosofice în România³² am arătat asemănarea dintre consilierea filosofică și procesul de mediere, situație în care consilierea reflexivă îmbracă forme ale unei medieri efectuate asupra persoanei pusă față în față cu problema sau dilema sa, iar rolul mediatorului fiind preluat de noul specialist,

²³ *Ibidem*, p. 116–149.

²⁴ Aurel Codoban, *op. cit.*, p. 57.

²⁵ *Ibidem*, p. 61.

²⁶ *Ibidem*, p. 60.

²⁷ Sandu Frunză, *op. cit.*, p. 135.

²⁸ *Ibidem*, p. 192.

²⁹ Vasile Macoviciuc, *op. cit.*, p. 57.

³⁰ Vasile Hațegan, *Meditația filosofică – instrument în consilierea filosofică*, Eikon, București, 2019.

³¹ Anton Ilica, *op. cit.*, p. 55.

³² Vasile Hațegan, *loc. cit.*

consilierul filosofic, care sprijină subiectul să clarifice situația cu care se confruntă, fără a interveni asupra unei direcții de soluționare, și care utilizează instrumente specifice practicii filosofice pentru a facilita comunicarea persoanei cu ea însuși.

Unul dintre practicienii de marcă ai consilierii filosofice din America, Lou Marinoff, face o clasificare în trei tipuri a formelor de dialog utilizate în consilierea filosofică³³. Primul tip identificat de acesta este dialogul de tip A ce are loc printr-o cercetare filosofică a problemei, cu ajutorul unei conversații între specialist și clientul său, fiind un proces spontan, fără o metodologie bine definită, fapt considerat de autor a fi un dialog generic purtat cu un filosof³⁴.

Despre acest dialog, profesorul Sandu Frunză în recenzia sa asupra operei lui Marinoff, și adăugând experiența din practica sa în consiliere existențială, ne spune că soluțiile pot apărea prin practicarea acestui tip de dialog, întrucât „este o modalitate prin care tu apelezi la filosofie pentru a obține sfaturi care să îți sprijine acțiunile sau să te ajute să îți îndeplinești anumite scopuri”³⁵. Al doilea tip de dialog identificat de Marinoff este dialogul de tip B, care în accepțiunea lui Frunză are un efect terapeutic în tulburările existențiale de care acesta se ocupă, unde „consilierul filosofic recurge la viziunea unui gânditor pentru a te conduce la formularea de răspunsuri sau pentru a te ghida în realizarea sensului propriei tale vieți”³⁶, dialog la care Marinoff s-a opus în practica sa.

Ultimul tip de dialog identificat de Marinoff este dialogul de tip C, derivat din tipul B, fiind numit și *biblioterapie*, în sensul în care „consilierul recomandă o anumită lectură sau anumite lecturi adecvate, iar clientul se poate întoarce la anumite intervale pentru a le discuta”³⁷.

Consilierul filosofic devine astfel un îndrumător „în călătoria ta pe tărâmul lecturilor și a reflecțiilor filosofice personale”³⁸, exprimarea fiind dată de Sandu Frunză, care identifică astfel o legătură existentă între comunicare și practica sa filosofică.

În procesul de interpretare a unui text, se pot folosi instrumente specifice hermeneuticii, furnizate de practicianul în filosofie sau textul poate fi supus unei proceduri de reflecție filosofică sau practică meditativă la care ne-am referit anterior.

Indiferent de abordarea pe care o are specialistul în consiliere filosofică, acesta va realiza o comunicare activă cu clientul său, în procesul de practică filosofică aplicat acestuia.

Evidențiem faptul că practica filosofică poate fi aplicată și grupurilor de persoane, situație în care specialistul devine un facilitator de grup, care va apela la forme specifice de comunicare grupului, utilizând instrumente specifice filosofiei. Aici ne referim la dialogul socratic, cafenelele filosofice sau la alte tipuri de proceduri de grup, în care un practician al filosofiei este parte.

³³ Lou Marinoff, *Practica filosofică*, ed. a 2-a, Eikon, București, 2019, p. 108–116.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Sandu Frunză, *op. cit.*, p. 71.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Lou Marinoff, *op. cit.*, p. 115.

³⁸ Sandu Frunză, *op. cit.*, p. 71.

Ca practician al consilierii filosofice, Lou Marinoff prezintă în manualul său de practică filosofică, editat în anul 2002³⁹, două elemente de lucru utile unui practician care se adresează unui grup de persoane, referindu-se la cafenele filosofice inițiate de Marc Sautet în Franța anilor '90 sub denumirea de *Philo Cafe*⁴⁰, dar și la *dialogul socratic de tip nelsonian*⁴¹, care își are originea în metoda de dialog filosofic prezentată de filosoful Leonard Nelson în anul 1922, în Germania și care are la bază dialectica dialogică a filosofului antic Socrate⁴².

Dialogul socratic propus de Marinoff transformă practicianul în filosofie într-un facilitator de grup, care acționează ca un catalizator și ghidează participanții la proces spre realizarea unei definiții universale a conceptului sau temei analizate de grup⁴³, proces care are un profund caracter comunicativ, manifestat între participanții la dialog, motiv pentru care poate fi inclus ca fiind un instrument de comunicare aplicat grupurilor.

În cercetarea noastră, am identificat diverse alte întâlniri de grup cu tematică filosofică⁴⁴, ce pot fi organizate de către consilierul filosofic, cum ar fi: vacanța de filosofie, cina filosofică, festivalul filosofic sau plimbările filosofice, toate având ca participant un facilitator specializat în filosofia aplicată grupurilor.

Remarcăm o preocupare anume în România în acest domeniu de practică filosofică, prin introducerea conceptului de grup de socializare apreciativ de către Antonio Sandu, practică realizată de acesta sub forma unei întâlniri de genul „Dimineața la cafea”, conceptul fiind prezentat recent în secțiunea destinată aplicațiilor de grup, în volumul dedicat conceptului denumit de autor a fi consiliere filosofică apreciativă, și care are la bază comunicarea ce are loc în cadrul procesului de consiliere propus. Autorul continuă investigarea sa de tip apreciativ, inițiată încă din anul 2011 sub forma conceptului de discurs filosofic apreciativ cu unele elemente preluate din NLP⁴⁵, și care propune un alt tip de comunicare, diferit de comunicarea *in personam*, o comunicare care să poată utiliza tehnologia, specifică mediului virtual actual. Astfel, Antonio Sandu detaliază metoda sa de lucru, ce poate fi aplicată de un practician filosofic cu ajutorul comunicării prin internet, într-un proces denumit *cafenea filosofică virtuală*⁴⁶, unde comunicarea se face *online*. Practicianul are preocupări de cercetare în sfera practicii filosofice și în sfera serviciilor sociale⁴⁷ și studiază elemente ale consilierii etice aplicată instituțiilor, alături de Ana Frunză, care prezintă conceptul de expertiză etică⁴⁸, ca parte a

³⁹ Lou Marinoff, *Philosophical Practice*, Academic Press, New York, 2002.

⁴⁰ Marc Sautet, *Un café pour Socrate*, Laffont, Paris, 1995.

⁴¹ Lou Marinoff, *loc. cit.*, p. 148–161.

⁴² Vasile Hațegan, *op. cit.*, p. 169–174.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem, op. cit.*, 181–182.

⁴⁵ *Apud* Vasile Hațegan, *op. cit.*, p. 52–53.

⁴⁶ Antonio Sandu, *Consilierea filosofică apreciativă*, Lumen, Iași, 2019, p. 112–123.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 187–203.

⁴⁸ Ana Frunză, *Către o nouă expertiză etică*, Lumen, Iași, 2016.

consultanței aplicate organizațiilor sau instituțiilor, iar comunicarea poate fi încadrată și în domeniul comunicării publice, așa cum a fost detaliată și de alți cercetători⁴⁹.

Privind din perspectivă strict eticistă, Ana Frunză studiază unele aspecte ale consultanței destinate organizațiilor, arătând că aceasta „se bazează pe crearea codurilor de etică, pe consultanța de etică și auditul de etică, și pe consilierea de etică”⁵⁰. Autoarea propune în lucrarea sa și un model de consiliere etică inspirat din consilierea socială, ce are origini în consilierea centrată pe problemă a lui Carl Rogers, model în care include încă de la începutul procedurii și stabilirea unui „nivel comunicațional al procesului de consiliere, prin adecvarea limbajului consilierului la particularitățile cognitive ale clientului”⁵¹, aspect ce evidențiază și un caracter comunicațional al procesului de consiliere propus.

În manualul său de practică filosofică, Marinoff se referă la *filosoful corporatist*⁵² atunci când scrie despre consultanța filosofică aplicată organizațiilor, unde înșiruire serviciile ce pot fi incluse în portofoliul de lucru al unui specialist, cum ar fi discursul motivațional, elaborarea unui cod etic, conformarea etică, dialogul socratic scurt, instruirea pentru dileme, alături de descrierea unei metode proprii de practică filosofică, denumită generic PEACE. Observăm din înșiruirea serviciilor propuse faptul că are loc o diversificare a metodelor de lucru destinate consultanței filosofice, unde pe lângă forme specifice de etică aplicată unei organizații, practicianul în filosofie poate folosi dialogul socratic de tip scurt, asemănător ca metodologie celui aplicat grupurilor, dar adaptat zonei de afaceri prin reducerea duratei aplicației. Rezolvarea dilemelor este o altă formă de practică, prezentată inițial de Henk van Luik sub forma de *Dilema Training*, metodologie ce poate fi însușită de orice practician, după o formare specifică, sau care poate învăța metoda de investigare filosofică PEACE propusă de Marinoff, ce conține în inițialele denumirii cei cinci pași de urmat, și anume: problema, emoția, analiza, contemplarea și echilibrul⁵³.

În cadrul organizațiilor, un interes aparte se manifestă în domeniul responsabilității sociale a companiei⁵⁴, în care consultantul filosofic sau consilierul de etică poate avea un rol activ, prin elaborarea unei declarații de misiune a companiei sau prin susținerea unor politici de mediu sau de responsabilitate socială, acțiuni care presupun fiecare includerea unor modalități specifice unei comunicări de tip social, public sau intercultural, derulată de organizație cu alte instituții sau cu participanții la acest proces.

Toate aceste proceduri de lucru specifice practicii filosofice aplicate organizațiilor conțin elemente specifice unui proces de comunicare interumană, ce are loc între

⁴⁹ Anton Ilica, *op. cit.*

⁵⁰ Ana Frunză, *op. cit.*, p. 209.

⁵¹ *Ibidem*, p. 210.

⁵² Lou Marinoff, *loc. cit.*, p. 162–199.

⁵³ *Ibidem*, p. 192–193.

⁵⁴ Vasile Hațegan, e.a., „Doing Well or Doing Good: The Relationship between Corporate Social Responsibility and Profit in Romanian Companies”, în *Sustainability*, 2018, vol. 10 (4), 2018, p. 1041.

specialistul consultant și persoanele participante la procesul de consultanță filosofică sau etică aplicată, practici ce au fost prezentate și în alte lucrări publicate⁵⁵.

Pe lângă aceste domenii de aplicare a consilierii filosofice, am identificat și alte domenii în care consilierea își găsește un loc, ne referim la practica filosofică la nivelul comunităților și instituțiilor⁵⁶, și care cuprinde alte forme de lucru, specifice altor zone de interes, cum ar fi: domeniul educațional prin comunitatea de investigare sau de explorare filosofică, filosofia pentru copii, laboratorul filosofic; în domeniul comunitar prin filosofia comunitară aplicată în mediul sanitar, sub forma unei consilieri filosofice destinată persoanelor în suferință, familiei acesteia sau personalului medical ce asigură îngrijirea persoanei, sau consultanța specializată în bioetică, și folosită la luarea unor decizii medicale privind persoana bolnavă⁵⁷, precum și aplicații ale consilierii asupra persoanelor ce manifestă dependențe sau în cazul persoanelor cu nevoi speciale, care prezintă anumite vulnerabilități sociale sau manifestă un handicap.

O altă zonă a practicilor filosofice de tip comunitar este întâlnită și în sistemul penitenciar, în care practica filosofică poate fi aplicată individual sau unor grupuri restrânse, care a avut unele rezultate, îndeosebi în rândul minorilor, urmărindu-se ca rezultat conștientizarea rolului pedepsei, ca o formă de protecție a societății, dar și ca instrument de corecție comportamentală a persoanei⁵⁸.

Toate aceste forme de practică filosofică comunitară au la bază o comunicare specifică consilierii filosofice individuale sau de grup și care se pot încadra cu succes unuia din domeniile de comunicare identificate de cercetători: comunicarea individuală, de grup, educațională sau socială, sau interculturală, chiar sub toate formele de comunicare evidențiate în cadrul acestora⁵⁹.

Un ultim domeniu care are interferență cu practica filosofică este comunicarea publică, care derivă din procesul de recunoaștere și reglementare a unei noi calificări și profesii, aceea de consilier filosofic sau de etică, care presupune comunicarea activă cu autoritățile de reglementare ale statului, aspectele fiind cercetate anterior⁶⁰, care se materializează sub forma redactării unor documentații, studii, cercetări de piață, avize consultative profesionale, participării la programe de formare și specializare în cadrul profesiei ce se dorește a fi recunoscută în România. Considerăm că toate aceste demersuri de comunicare pot avea loc numai prin intermediul unei asociații profesionale cu scopul declarat de promovare, de recunoaștere și reglementare a profesiei de consilier filosofic, la care practicienii în filosofie pot adera, având la

⁵⁵ Idem „Aplicații practice ale filosofiei în organizații”, în *Analele Univ. Craiova – Seria Filosofie*, 42(2) 2018, pp. 178–193.

⁵⁶ Vasile Hațegan, *op. cit.*, p. 193–212.

⁵⁷ Idem, „Consilierea filosofică și bioetica, legături interdisciplinare”, în *Revista de filosofie*, București, tomul LXV, nr. 5, 2018, p. 449–459.

⁵⁸ Marian Tătaru, „Evadarea socratică. Consilierea filosofică în penitenciare”, în Vasile Hațegan (Ed.), *Consilierea filosofică și de etică. Reflecții și practici în România*, Eikon, București, 2019, p. 165–178.

⁵⁹ Anton Ilica, *op. cit.*

⁶⁰ Vasile Hațegan, „Drumul spre profesionalizare al consilierii filosofice”, în Vasile Hațegan (Ed.), *Consilierea filosofică și de etică. Reflecții și practici în România*, Eikon, București, 2019, p. 113–133.

bază un cod de etică a profesiei, prezentat membrilor, odată cu parcurgerea unei forme de instruire în noua specializare⁶¹.

O altă formă de comunicare identificată în cadrul consilierii filosofice are loc în direcția exercitării profesiei, după ce are loc configurarea și recunoașterea de către stat a unei noi ocupații, comunicare ce are loc în procesul de înregistrare și declarare a modalității alese de specialist pentru efectuarea activității de practică filosofică, prin comunicarea unor informații despre specializarea sa și înregistrarea la ORC și ANAF, odată cu afilierea sa la asociația profesională⁶² care promovează și supraveghează domeniul, prin codul de etică al profesiei.

Ultima formă de comunicare identificată în practica filosofică este comunicarea publică rezultată din activitatea de promovare a activității oferite de practician, dar și cea rezultată din activitățile similare organizate de asociația profesională, în scopul informării publicului asupra reglementării profesiei și pentru crearea unui climat de încredere și siguranță în noua profesie. Aici au loc diverse forme de comunicare specifice activităților de marketing și de creare a unui *branding* personal al profesiei, înregistrarea unei mărci și alte activități profesionale organizate individual de practician sau de asociația profesională la care este membru.

Prezentăm în continuare câteva din activitățile de comunicare cu grupul-țintă, și anume: prezentarea de servicii și programe de consiliere filosofică, organizarea de conferințe sau evenimente publice de promovare a profesiei, participarea prin asociere la alte evenimente publice, lansări de carte realizate de practicieni de marcă în domeniu sau dezbateri asupra programelor de consiliere oferite (pot fi incluse și în cadrul cafenelelor filosofice), realizarea și distribuirea unor comunicate de eveniment sau publicitatea efectuată asupra profesiei prin utilizarea mijloacelor oferite de mass-media sau internet, distribuirea unor materiale informative de tipul broșurilor sau pliantelor, publicarea unor cărți de autor sau volume colective cu tematică despre consilierea filosofică și nu în ultimul rând publicarea de articole științifice în jurnale și reviste de specialitate cu impact în zona de cercetare a practicilor filosofice⁶³ și nu numai.

CONCLUZII

Practica filosofică prin noile sale forme de consiliere filosofică și de etică aplicată se află în prezent într-un proces de recunoaștere a profesiei și de reglementare a ocupației, distinctă față de cea a filosofului, fiind o specializare derivată din filosofie, specifică unui proces de consiliere sau consultanță, și care utilizează numeroase concepte, idei și instrumente specifice sau inspirate din filosofie, având la bază toate formele de comunicare amintite, pentru realizarea unui proces profesional de consiliere filosofică, aflat în interdependență cu

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*, p. 125.

⁶³ Antonio Sandu, *Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate*, Lumen, Iași, 2009, pp. 201–204.

comunicarea, specifică relaționării umane. Studiarea interdisciplinară a acestor conexiuni dintre comunicare și practica filosofică va îmbunătăți cunoașterea și specializarea persoanelor implicate în activitatea de consiliere filosofică, iar implementarea în practică a rezultatelor oferite de orice cercetare asupra temei va contribui la realizarea unei recunoașteri depline a noii profesii, ca o completare a domeniului de consiliere și consultanță, sub toate formele de manifestare: individual, de grup sau organizațional.

A învăța să filosofezi presupune și a învăța să comunici. Practicianul filosofic este un specialist care se poate identifica cu acest proces de consiliere, oferit acum diferit de un filosof.

O formă preliminară a lucrării a fost prezentată în limba engleză cu titlul: „Some aspects of communication in philosophical counseling”, în cadrul Conferinței internaționale: PR Trend „It’s about platforms” organizată de Universitatea Babeș Bolyai din Cluj-Napoca la 20–21 septembrie 2019.

BIBLIOGRAFIE

- Codoban, A., *Imperiul comunicării*, Idea Design & Print, Cluj, 2011, p. 62.
- Eco, U., *O teorie a semioticii*, Editura Trei, București, 2008. p.7.
- Frunză, A., *Către o nouă expertiză etică*, Lumen, Iași, 2016.
- Frunză, S., *Comunicare și consiliere filosofică*, Eikon, București, 2019.
- Gabor, O., „Comunicarea din perspectiva filosofiei practice”, în *Journal, Cultură și Comunicare*, 2009.
- Griffin, E., *O perspectivă asupra teoriilor comunicării*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2019, pp. 36–48.
- Hațegan, V., *Consilierea filosofică: de la practică la profesie*, Ars Docendi, București, 2018.
- Hațegan, V., e.a., „Doing Well or Doing Good: The Relationship between Corporate Social Responsibility and Profit in Romanian Companies”, în *Sustainability* 2018, vol. 10 (4), 2018, p. 1041.
- Hațegan, V., „Aplicații practice ale filosofiei în organizații”, în *Analele Universității din Craiova – Seria Filosofie*, 42(2) 2018, pp. 178–193.
- Hațegan, V., „Consilierea filosofică și bioetica, legături interdisciplinare”, în *Revista de filosofie*, București, LXV, nr. 5, 2018, p. 449–459.
- Hațegan, V., *Meditația filosofică – instrument în consilierea filosofică*, Eikon, București, 2019.
- Hațegan, V., „Drumul spre profesionalizare al consilierii filosofice”, în Vasile Hațegan (Ed.), *Consilierea filosofică și de etică. Reflecții și practici în România*, Eikon, București, 2019, p. 113–133.
- Hațegan, V., „Premise ale practicii filosofice pe continentul nord-american”, în *Revista de filosofie*, București, LXVI, nr. 2, 2019, pp. 245–257.
- Ilica, A., *Filosofia comunicării*, Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2007.
- Macoviciuc, V., *Filosofia comunicării*, Editura Comunicare.ro, București, 2002.
- Marinoff, L., *Philosophical Practice*, Academic Press, New York, 2002.
- Marinoff, L., *Practica filosofică*, ed. a 2-a, Eikon, București, 2019, p. 108–116.
- Sandu, A., *Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate*, Lumen, Iași, 2009, pp. 201–204.
- Sandu, A., *Consilierea filosofică apreciativă*, Lumen, Iași, 2019, p. 112–123.
- Sandu, A., „Philosophical Counselling as a Ground for Philosophizing. Reflections based on the Volume: Communication and Philosophical Counselling, Author Sandu Frunză, Eikon Publishing House, Bucharest, 2019”, în *Postmodern Openings*, 2019, Volume 10, Issue 1, pages: 296–302.
- Saussure, F., *Curs de lingvistică generală*, Polirom, Iași, 1998, p.16.
- Sautet, M., *Un cafe pour Socrate*, Laffont, Paris, 1995.
- Tătaru, M., „Evadarea socratică. Consilierea filosofică în penitenciare”, în Vasile Hațegan (Ed.), *Consilierea filosofică și de etică. Reflecții și practici în România*, Eikon, București, 2019, p. 165–178.